

DİJİTAL OKURYAZARLIK DERSİ

Bilişim Etiği

Dr. Öğr. Üyesi Hakkı BAĞCI

Giriş

Temel Kavramlar

Bilişim

Etik

Ahlak

Hukuk

Bilişim

- Bilişim, bilgi olgusunu, bilgi saklama, erişim dizgeleri, bilginin işlenmesi, aktarılması ve kullanılması yöntemlerini, toplum ve insanlık yararı gözetererek inceleyen uygulamalı bilim dalıdır.

Bilişim

- Bilişim kavramı, iletişim çağı ve bilgi toplumunda teknoloji ve enformasyonun birlikte kullanılarak üretilen düzenli sonuçlar olarak tanımlanabilir.
- Türk Dil Kurumu (TDK) da ise bilişim insanoğlunun teknik, ekonomik ve toplumsal alanlardaki iletişiminde kullandığı ve bilimin dayanağı olan bilginin, özellikle elektronik makineler aracılığıyla, düzenli ve ussal biçimde işlenmesi bilimi.
- Bilişim başta bilgisayar olmak üzere, bilişim ve bilgiye erişimde kullanılan türlü araçların tasarlanması, geliştirilmesi ve üretilmesiyle ilgili konuları da kapsar.

Etik

- Etik kavramı genellikle ahlak sözcüğüne karşılık olarak kullanılsa da mesleki alanlarda 'uyulması gereken doğrular veya kurallar' anlamına da gelir.

Etik

- Etik ahlak ile eş anlamlı değildir ancak kuralcı ahlakı içerir.
- Bu noktada etik ahlak üzerine düşünebilme etkinliği olarak da tanımlanabilir.
- Bu bağlamda bilişim ile bilişim öğretisi, bilgisayar ile bilgisayar öğretisi arasındaki ilişki ne ise, etik ile ahlak arasındaki ilişki de odur.
- En temel ifadeyle etik; ahlaki eylemlerin yapısını sorgulayan ve doğruyla yanlışı, iyiyle kötüyü ayırt etmek için adil olduğuna inandığımız şeyleri düşünmeye ve gerçekleştirmeye yardımcı olur.

Ahlak

- “Belli bir dönemde belli insan topluluklarınca benimsenmiş olan, bireylerin birbirleriyle ilişkilerini düzenleyen törel davranış kurallarının, yasalarının, ilkelerinin toplamı” olarak ifade edilmiştir. “ (TDK, 2015).
- Ahlakın çıkış noktası bireylerin birbirleri ile ilişkilerini hakça esaslara göre düzenlemek, insanların ve kuruluşların eylemlerinin toplumsal hayata zarar vermesini önlemek gibi hayati bir nedene dayanmaktadır.

Hukuk

- Tüm insanları ve kurumları bağlayan bir olgu olan hukuk, insan ve kurum eylemlerini yasalara uygunluk açısından inceler.

Etik Yaklaşımları

Meta-etik

Normatif Etik

Uygulamalı Etik

- **Meta-etik**
- Meta-etik, genellikle eleştirel etik olarak da isimlendirilmektedir.
- Bu yaklaşım, etik söylemlerde kullanılan dilin ve ifadelerin analiz edilmesine ve anlamlandırılmasına odaklanır ve bunları inceler.
- Meta-etik, etiğin doğasını ve etiğe neden ihtiyaç duyduğumuzu araştırır.

Etik Yaklaşımları

Meta-etik

Normatif Etik

Uygulamalı Etik

- **Normatif (Kuralcı) Etik**
- Normatif etik, meta-etik ile uygulamalı etik arasındaki bağ olarak düşünülebilir.
- Bu anlamda pratik ahlak kuralları ve ahlaklı bir hayatın nasıl yaşanacağıyla ilgilenir.
- Normatif etik eylemlerin standartlarını ve çerçevelerini inceler.
- Kişinin sahip olması gereken iyi alışkanlıklar, takip etmesi gereken görev ve sorumluluklar veya davranışlarının diğerleri üzerindeki sonuçlarını içerebilir

Etik Yaklaşımları

Meta-etik

Normatif Etik

Uygulamalı
Etik

- **Uygulamalı (Betimleyici) Etik**
- Uygulamalı etik normatif etiğin uygulamasıdır.
- Çoğu zaman kamuya ilişkin meseleleri inceleyen uygulamalı etiğin farklı uzmanlıklardaki etik sorunları inceleyen iş etiği, bilişim etiği, mühendislik etiği ve tıp etiği gibi bazı alt dalları vardır.
- Neyin doğru olduğuna inanılır?” veya “Bir eylem gerçekleştirirken doğru yol nedir?” gibi sorular uygulamalı etiğin cevap aradığı sorulardır.

Etik İle İlgili Kuramlar

Teolojik Kuramlar

Deontolojik Kuramlar

- **Teolojik Kuramlar**
 - Teolojik kuramlar, olaylara ilişkin sonuçların araçları meşrulaştırdığını öne sürer.
 - Bu bağlamda bir eylem kendi başına iyi ya da kötü olarak değerlendirilmez.
 - Bu eylemi iyi ya da kötü kılan şey eylemin sonucu veya sonuçlarıdır.
 - Eğer eylem sonuçta yarar getiriyorsa iyidir. Eylem sonuçta faydalı ise süreç içindeki bazı kötü şeyler göz ardı edilebilir.

Etik İle İlgili Kuramlar

Teolojik Kuramlar

Deontolojik
Kuramlar

- **Deontolojik Kuramlar**
- Deontoloji genelde mesleklerle ilgili bilinmesi ve uyulması gereken ahlaki değerler ve etik kuralları üzerinde durmaktadır.
- Ayrıca deontoloji, teolojik kuramların aksine eylemlerin sonuçları değil, eylemin kendisi üzerinde durur.
- Bu kuramda önemli olan sonuç değildir. Sonuç olumlu olsa veya fayda sağlasa bile etik ilkeler açısından yanlış olabilir. Buna ek olarak deontoloji yaklaşımında yaşama, güvenlik, vicdan özgürlüğü, özel yaşama saygı, bilgi edinme hakkı vb. insan hak ve özgürlüklerine vurgu yapılmaktadır.

Bilişim Etiği

- Bilişim etiği bilgisayar dünyasında insanların davranışlarını, eylemlerini inceleyen ve uyulması gereken kuralları tanımlayan felsefe dalıdır.
- Bilişim etiği, bilişim alanında uyulması gereken yazılı ve yazılı olmayan kuralları da kapsamaktadır.

Bilişim Etiği

- Bilişim konusunda bilgisayar korsanlığı, dosya paylaşımı, internetin demokratik olup olmaması, lisanslamalar sıklıkla tartışılan konulardır. Aslında hayatın her alanında uyulması gereken belli başlı ahlak kuralları vardır ve etik de bu ahlak kurallarının olması gerektiği şekli tanımlar. Hayatın her alanında olduğu gibi bilişim alanında etik kurallara uyulması, bilgisayar ortamlarının daha güvenli daha bilgi dolu ortamlar haline gelmesini sağlayacaktır.
- Bilişim etiği sadece bilişim sektöründe çalışanları ya da hizmet sunan kurum veya kuruluşları ilgilendiren sınırları kesin hatlarıyla çizilebilen bir konu değildir.
- Bilim ve teknolojiyle doğrudan ya da dolaylı ilişki içine giren her kişi ve kurumu doğrudan ilgilendiren ve etkileyen bir konudur.
- Bilişim sektörü küreselleşmenin de etkisiyle giderek hayatın her alanına yayılmakta ve her geğen gün daha vazgeçilmez bir hale gelmektedir.

Bilişim Hukuku

- Bilişim teknolojileri ile ilgili hukuki sorunlara çözüm bulmaya çalışan bilim dalı Bilişim Hukuku'dur.

Bilişim Hukuku

- Bilişim Hukuku hem dijital hale getirilmiş bilginin hem de bilgisayar programlarının dağıtılması ve güvenliğinin sağlanması ve sonrasında sayısal bilginin paylaşımı ile ilgili hükümleri düzenler.
- Bu bağlamda; gizlilik ve ifade özgürlüğü gibi kavramlar da bilişim hukukunu ilgilendirir.
- Diğer yandan İnternetin kullanılması ile ilgili ortaya çıkan hukuki sorunları inceleyen bilim dalına ise *İnternet Hukuku* denilmektedir.
- İnternet hukuku İnternet erişimi ve kullanımı, güvenlik, ifade özgürlüğü ve yargılama gibi hukukun diğer alanları ile ilişkilidir.

Bilişim Suğları

- Teknolojinin yardımıyla genellikle sanal bir ortamda kişi veya kurumlara maddi veya manevi zarar verilmesine bilişim suğu denir

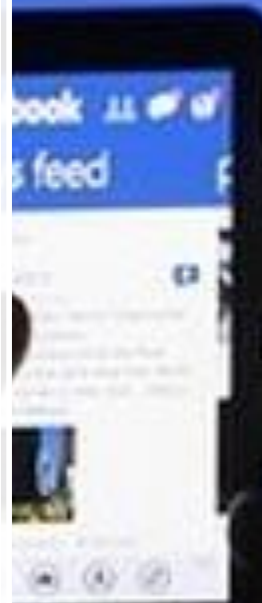
İnternet Etiği

- İnternet etiği olarak bilinen ve sanal ortamlarda ve sosyal ağlarda davranış ve öğretileri tanımlayan teknik kelime ise 'Netiket' tir.

Sanal Ortamlarda ve Sosyal Ağlarda Etik

- e-Posta kullanırken bilmeniz gerekenler
- Facebook kullanırken bilmeniz gerekenler
- Twitter kullanırken bilmeniz gerekenler
- Blog kullanırken

İnternette İntihal

- İntihal (aşırma, çalıntı)
başkalarının ürünlerini (yazı,
resim, video vb.) kaynak
göstermeden kendisininmiş gibi
göstermektir

Kaynak göstermeden yapılan intihaller şunlardır:

Hayalet Yazar

Mevcut Yazı

Yetersiz
Gizleme

Kendinden
Aşıрма

Fotokopi

Emek
Tembelliği

Kaynak göstererek yapılan intihaller ise şunlardır:

Unutulan Dipnot

Yanlış
Bilgilendirme

Fazla Mükemmel
Alıntı

Becerikli Atıf
Yapma

Mükemmel Suç

Etik Dışı Davranışların Nedenleri

Zamansızlık,

Not kaygısı,

Sosyal hayatın yoğunluğu,

Etik dışı davranışlarla ilgili bilgisizliği

Dersleri önemsememesi

Kurumlar da yetersiz ceza verdikleri ve/veya

Bu tür durumları görmezden gelmeleri (Akbulut, Şendağ, Birinci, Kılıçer, Şahin ve Odabaşı, 2007).

İnternet

Üzerinden

İntihal

Denetleme

Yazılımları

İthenticate:

www.ithenticate.com

TurnItIn:

www.turnitin.com

İntihal.net:

www.intihal.net

Açık Eğitsel Kaynaklar

